

AVTOMOBILLARNI TA'MIRLASH KASBINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI

Qonliko'l tumani texnikumi

Akimova Malika Oralbaevna

Transport vositalarini ishlatish va tamirlash

+998979688282

akimovamalika318@gmail.com

ANNOTATSIYA Avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish-bu nosozliklar, favqulodda avtomobil qismlarida vujudga keladigan buzulishlar paydo bo'lishi va uning oldini olishga qaratilgan profilaktika chorasi. Shunday qilib, avtomobillarning ishonchliligi va samarali ishlashi ta'minlanadi. Avtomobillardan foydalanish ularning egalaridan hamma narsani talab qiladi ularni ehtiyot qismlar bilan uzluksiz ta'minlashning xizmat qilish muddati, keyin, ta'mirlash xizmatlari.

Kalit so'zlar: avtomobil, xizmat ko'rsatish, ta'mirlash, nosozliklar.

ABSTRACT Car maintenance is a preventive measure aimed at the occurrence and prevention of malfunctions and breakdowns of emergency car parts. Thus, the reliability and efficient operation of cars is ensured. The use of cars requires everything from their owners: the service life of their continuous supply of spare parts, and then repair services.

Keywords: car, service, repair, breakdowns,

Kirish

Zamonaviy jamiyatda transport vositalari hayotning ajralmas qismiga aylangan. Avtomobillar, yuk mashinalari va boshqa transport turlarining soni keskin o'sib bormoqda. Masalan, AQShda yo'llarda 276 milliondan ortiq avtomobil

harakatlanmoqda, bu esa ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatishga doimiy talabni yaratadi. Avtomobillarni ta'mirlash kasbi nafaqat texnik jarayon, balki jamiyat xavfsizligi, iqtisodiy rivojlanish va ekologik barqarorlikka ta'sir etuvchi murakkab tizimdir. Ushbu kasbning bugungi ahamiyati tobora ortib bormoqda, chunki texnologiyalar rivojlanishi bilan avtomobillar murakkablashmoqda va ta'mirchilarning malakasi yuqori darajada bo'lishi talab etiladi.

O'zbekiston Respublikasida avtomobil sanoati va transportini rivojlantirish bo'yicha hukumat qarorlari. Avtomobillar ishlash qobiliyatini ta'minlash, resurslarni tejash hamda atrof-muhitga chiqayotgan zaharli moddalar miqdorini kamaytirishda texnik xizmat ko'rsatish (TXK) va ta'mirlash (T) ishlarining tutgan o'рни. Texnik ekspluatatsiya rivojlanishining asosiy yo'nalishlari va istiqbollari. Avtomobillarning texnik holati va ishlash qobiliyatini ekspluatatsiya jarayonida o'zgarish sabablari. Avtomobil texnik holatini o'zgarishi tasnifi. Texnik holatni ishlash davriga qarab o'zgarishi. Avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash tizimi.

Rejaliogohlantiruvchi tizimning vazifalari va asoslari. “Avtomobillarga texnik xizmat ko‘rsatish va ta‘mirlash xaqidagi Nizom”. Avtomobillarga TXK va T turlari. Avtomobillarga TXK va T tizimining kelajakdagi taraqqiyoti. Avtomobillarga texnik xizmat ko‘rsatish va ta‘mirlash texnologik jarayoni hamda uni tashkil qilish. Avtomobillarga TXK texnologik jarayoni haqida umumiy tushuncha va uning tavsifi. Ta‘mirlash ishlari texnologik jarayonini tashkil qilish. TXK va ta‘mirlash ishlarida qo‘llaniladigan zamonaviy jihozlar va qurilmalar. Turli tabiiy–iqlim sharoitida avtomobillardan foydalanishni ta‘minlash. Avtomobillardan turli iqlim sharoitida foydalanishda ularning ishlash qobiliyatini va ishonchlilik ko‘rsatkichlarini o‘zgarishiga ta‘sir etuvchi omillar. Avtomobillarni ishlash sharoitiga moslashtirish. Sovuq iqlim sharoitida avtomobillarni saqlash va saqlash anjomlaridan foydalanish usullari. Issiq iqlim va tog‘ sharoitlarida avtomobillardan texnik foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlari. Avtomobillarni ishga yaroqli holda ushlab turish uchun ko‘riladigan chora tadbirlar. Buning natijasida harakatlanuvchi tarkibga texnik xizmat ko‘rsatish tizimi rejali profilaktika hisoblanadi va har bir xizmat uchun taqdim etilgan barcha ishlar to‘liq bajarilishi shart. U avtomobillar va tirkamalarni doimiy ravishda ish holatida va to‘g‘ri ko‘rinishda saqlashga, avtomobil qismlarida nosozliklar va nosozliklarning oldini olishga, yoqilg‘i va moylash materiallari sarfini kamaytirishga, nosozliklarni o‘z vaqtida aniqlash va bartaraf etishga va oxir-oqibat ishonchliligi va xavfsizligini oshirishga yordam beradi. Kerakli hajmda amalga oshiriladigan nazorat-diagnostika, mahkamlash, moylash, to‘ldirish, sozlash, elektrotexnika va tozalash-yuvish ishlari va texnik xizmat ko‘rsatishda nazarda tutilgan muddatlar avtomobilning barcha tizimlari va mexanizmlarining ishlashi uchun normal sharoitlarni ta‘minlashga imkon beradi. Texnik xizmat ko‘rsatish-bu ma‘lum bir yugurish yoki harakatlanuvchi tarkibning ishlash vaqtidan keyin rejalashtirilgan tartibda majburiy ravishda amalga oshiriladigan profilaktika chorasidir. Harakatlanuvchi tarkibga texnik xizmat ko‘rsatish bajarilayotgan ishlarning chastotasi, ro‘yxati va mehnat zichligi bo‘yicha quyidagi

turlarga bo‘linadi: - kundalik texnik xizmat ko‘rsatish (KTXK); - birinchi texnik xizmat ko‘rsatish (TXK-1); - ikkinchi texnik xizmat ko‘rsatish (TXK-2); - mavsumiy texnik xizmat ko‘rsatish (MTXK). Texnik jihatdan nuqsonli avtomobilning ishlashi foydasiz (muvaqqiyatsizlik ehtimoli keskin oshadi, operatsion imkoniyatlar oshadi xarajatlar), zararli (ifloslanish kuchaymoqda) va xavfli egasi va jamiyatning boshqa a‘zolari uchun (ayniqsa, bu nosozliklar transport xavfsizligiga ta’sir qiluvchi avtomobil tizimlari bilan bog‘liq bo‘lsa).

Profilaktik ishlarni o‘z vaqtida, tartibsiz va sifatsiz bajarish (texnik xizmat ko‘rsatish) ehtiyot qismlar, agregatlar va ularning muddatidan oldin ishdan chiqishi. Fuqarolarga tegishli avtomobillar parkining yuqori o‘sish sur‘ati, ularning dizaynining murakkablashishi, o‘zlariga tegishli transport vositalarini “o‘z – o‘ziga xizmat ko‘rsatish” masalalarida qobiliyatsiz odamlarning tobora ko‘payib borishi, yo‘llarda transportning kuchayishi va boshqa omillar sanoatning yangi tarmog‘iavtoulavlarga texnik xizmat ko‘rsatishni yaratishga olib keldi. Ushbu sanoat ma’lum darajada o‘ziga xos xususiyatlari tufayli maishiy xizmat ko‘rsatish sohasi haqidagi an’anaviy g‘oyalardan tashqariga chiqadi avtomobilning ishlashi bilan bog‘liq xususiyatlar va shu bilan birga ko‘rsatilgan xizmatlarning tabiati unga yaqin. Zamonaviy texnik xizmat ko‘rsatish-bu avtomobilning ishlashi paytida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va bartaraf etishga qaratilgan ishlar va tekshiruvlar majmui. Yuqori sifatli va avtomobildan foydalanish xavfsizligi o‘z vaqtida saqlanib qoladi ishlab chiqaruvchi tomonidan belgilangan darajada. O‘z vaqtida amalga oshiriladigan texnik xizmat avtomobilning ishlashini ta’minlash uchun profilaktika choralari orqali yoqilg‘i va ta’mirlash xarajatlarini kamaytiradi.

Mahalliy amaliyotda ishning turi va murakkabligi bo‘yicha texnik xizmat ko‘rsatish 4 turga ajratiladi 1. Kundalik xizmat (KTXK). Avtomobilchining o‘zi tomonidan amalga oshiriladi. Tekshiruv davomida quyidagilar tekshiriladi: dvigatel moyi darajasi, sovutish va tormoz suyuqligi darajasi. Avtomobil ixlosmandlari

boshqaruv tizimini tekshirishlari kerak, tormoz tizimining yaroqliligi, signalizatsiya va faralar. 2. TXK-1 ostida bajarilgan ishlarni birlashtiradi, shuningdek: - mahkamlagichlarni tekshirish; - ifloslangan elementlarni tozalash; - tugunlarni kerakli moylash; - avtomobil diagnostikasi; - uskunani sozlash. Birinchi texnik xizmat avtomobil bo'linmalarining tasodifiy sinishi ehtimolini istisno qilish, yig'ilishlarga moy qo'shish, shu bilan ishqalanishni kamaytirish va elementlarning yeyilishini kamaytirish uchun amalga oshiriladi. 3. TXK-2 bu TXK-1 bilan bir xil maqsadlarda amalga oshiriladi, u hamma narsani o'z ichiga oladi oldingi texnik xizmatlarda bajarilgan operatsiyalar ulardan faqat bajarilgan ishlarning hajmi va chuqurligi bilan farq qiladi. TXK-2 uchun barcha tekshiruvlar quyidagilar bilan amalga oshiriladi maxsus jihozlardan foydalanish orqali diagnostika va sozlash, avtomobilning ayrim qismlarini demontaj qilish mumkin. 4. Mavsumiy xizmat.

Avtomobilning mavsumiy ko'rigining asosiy vazifasi — avtomobilni yilning sovuq yoki issiq faslidagi foydalanish sharoitlariga tayyorlashdir. Avtomobilning mavsumiy ko'rigi keskin sovuq tushishi paytlarida majburiy tartibda o'tkazilishi kerak, shinalari keskinroq ob-havo sharoitida foydalanishga yaroqli turiga almashtirilishi lozim, avtomobilning sovutish tizimini ko'zdan kechirish, hamda uning germetikligini tekshirish kerak, zarur bo'lganda sovutish tizimini almashtirish lozim. Qishga tayyorgarlik ko'rganda, ishga tushirish isitgichining holatini tekshirish, va moyni almashtirish kerak, oyna tozalagichning bakidagi suvni muzlamaydigan suyuqlikka almashtirish lozim. Har qanday avtomobilning mavsumiy ko'rigini yiliga ikki marta o'tkazish kerak. Nazorat ko'rigi avtomobilning egasi tomonidan yo'lga tushishdan avval. Va uzoq safarlarning paytida o'tkaziladi. Uzoq safarlarning paytida, quyida ko'rsatilgan ishlarni kamida, har bir 500 km yo'l o'tilganidan keyin bajarilishi kerak: Mavsumoy servis xizmat ko'rsatish yiliga ikki marta o'tkaziladi va yilning sovuq hamda issiq vaqtda harakatdagi tarkibni ishlatishga tayyorlash ishlaridan iborat. Bizning sharoitda Mavsumoy servis xizmat ko'rsatishni 2-TXK bilan birga o'tkazish va ishni 50 % ga oshirish tavsiya etiladi.

Texnik xizmat ko'rsatish chastotasi haqida gapirganda, aniq ramkalar ham yo'q. Ba'zi avtomobil markalari har 10 ming kilometrda tashxis qo'yish kerak, boshqalari esa butunlay boshqacha gradatsiyaga ega, masalan, 5-10-25-50 ming km. Shu bilan birga, ko'plab haydovchilar yozilgan narsalarga e'tibor bermaydilar ularning xizmat kitobi va ular kutilganidek harakat qilishadi: har yili moyini o'zgartiring, yoki 10 ming kilometrga bir marta, tormoz kalotkalari – 25 ming km, tormoz suyuqliklari esa – har 3 yilda bir marta va boshqalar.

Kasbning ahamiyatini tushunish uchun uning tarixiy fonini esga olish lozim. XX asrning boshlarida avtomobil ta'mirchilari oddiy mexanik ishlarni bajargan bo'lsa, bugun ular kompyuter diagnostikasi, elektr transport vositalari (EV) va sun'iy intellekt (AI) tizimlarini o'rganishga majbur. Bu o'zgarishlar kasbni yuqori malakali mutaxassislik darajasiga ko'tardi.

2. Kasbning Iqtisodiy va Ijtimoiy Ahamiyati

Avtomobillarni ta'mirlash kasbi jamiyat uchun muhim, chunki u transport tizimining uzluksiz ishlashini ta'minlaydi. Avtomobillar va yuk mashinalarisiz kundalik hayot – ishga borish, bolalarni maktabga olib borish yoki tovarlarni yetkazib berish – mumkin emas. Bu kasb jamiyatning ijtimoiy faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi va millionlab odamlarga ishonchli transport imkonini beradi.

Iqtisodiy jihatdan, ta'mirchilar avtomobilning ishlash muddatini uzaytiradi, bu esa egalariга pul tejashga yordam beradi. Masalan, muntazam texnik xizmat ko'rsatish dvigatelning umrini uzaytiradi va qimmat ta'mirlarni oldini oladi. Sanoat statistikasiga ko'ra, avtomobil ta'mirlash sohasi millionlab ish o'rinlarini yaratadi va iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi. AQShda bu kasb yuqori talabga ega bo'lib, mutaxassislar doimiy ish bilan ta'minlangan. Bundan tashqari, ta'mirchilar xavfsizlikni ta'minlab, yo'l-transport hodisalarini kamaytiradi, bu esa sog'liqni saqlash va iqtisodiy zararlarning oldini oladi.

Kasbning afzalliklari orasida ishning xilma-xilligi, muammo hal qilish va qo‘l mehnati mavjud. Bu kasb ofis ishidan farqli o‘laroq, faol va qiziqarli hayot tarzini taklif etadi. Biroq, kamchiliklari ham bor: jismoniy og‘irlik va doimiy o‘qish zarurati.

3. Xavfsizlik va Ekologik Jihatlar

Bugungi kunda avtomobil ta'mirchilarining asosiy vazifasi – transport vositalarining xavfsizligini ta'minlash. Sifatli ta'mir xizmatlari nafaqat avtomobilning ishlashini yaxshilaydi, balki yo‘l harakati xavfsizligini oshiradi. Masalan, tormoz tizimi yoki shinalarni to‘g‘ri ta'mirlash hodisalarni oldini oladi va hayotni saqlaydi.

Ekologik jihatdan, ta'mirchilar ekologik toza texnologiyalarni qo‘llashda muhim rol o‘ynaydi. Elektr avtomobillarning rivojlanishi bilan batareyalar va elektr tizimlarini ta'mirlash yangi talablarni yaratmoqda. Bu kasb atrof-muhitni himoya qilishga hissa qo‘shadi, chunki samarali ta'mir chiqindilarni kamaytiradi va resurslarni tejaydi.

4. Texnologik O‘zgarishlar va Kelajak Istiqbollari

Texnologiyalar rivoji avtomobil ta'mirlash kasbini o‘zgartirmoqda. Bugun ta'mirchilar kompyuter diagnostikasi, AI va robototexnikadan foydalanadi. Kelajakda avtonom avtomobillar va elektr transporti kasbni yanada murakkablashtiradi, lekin yangi imkoniyatlar yaratadi.

Mutaxassislar doimiy ta'lim olishi kerak, chunki soha tez o‘zgaradi. Sertifikatlar va mijozlar bilan muloqot bugungi ta'mirchilar uchun muhim. Ushbu tendensiyalar kasbning ahamiyatini yanada oshiradi.

5. Xulosa

Avtomobillarni ta'mirlash kasbi bugungi jamiyatda muhim o'rin tutadi. U xavfsizlik, iqtisodiy rivojlanish va texnologik innovatsiyalarni ta'minlaydi. Kelajakda kasbni rivojlantirish uchun ta'lim va texnologiyalarga investitsiya qilish lozim. Bu kasb nafaqat texnik, balki jamiyatning barqarorligini ta'minlovchi omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES) 1. Shavkat Mirziyoyev "Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi" Toshkent – "O'zbekiston"-2019. 2. Kleyner B. S. Avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash. –M.: Transport, 1986 Yil. 289 s. 3. Avtomobil transportining harakatlanuvchi tarkibiga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash to'g'risidagi Nizom // - M:Transport, 1986 yil. 73 s. 4. Q.M.Sidiknazarov,E.A Asatov,M.Z. Musajonov.Avtomobillarning texnik eksplutatsiyasi. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. TAYI professori Sidiknazarov Q.M tahriri ostida. - T.: Voris-nashriyot, 2008. - 560 b. 5. Xidirov, M.Q. (2023). Avtomobillarga servis xizmat ko'rsatishni tashkil etish texnologiyasi. Educational Research in Universal Sciences, 2(9), 282–288. 6. Ziyonet.uz